

a térségről pedig a globális folyamatokra; értékítéletei pedig kellően körültekintőek és konkrét tényeken alapulnak. A könyv végén hasznos mellékleteket is találunk, melyek többek között az események időrendi sorrendjét segítenek számon tartani, és tájékoztatnak a térségben történt számos etnikai jellegű felkelés történelmi előzményeiről, illetve a lázadók kínai kiküldetéseiről.

Ha a 21. század valóban „Ázsia évszázada” lesz, *A keleti nagy játszma* fontos útmutató lehet annak megértéséhez, milyen folyamatok következményeként történik így, és mire számítsunk a jövőt illetően. Ázsia egyensúlya egységes politikai egységként könnyen múlhat az ebben a régióban történő fejleményeken, úgy ahogy a Kína keleti partvidéke közelében található peremterengereken zajló eseményeken is.

(*The Asian Review of Books*)

Peter Gordon

Vér, álmok és arany: A folyton változó
Burma

Richard Cockett: Vér, álmok és arany: A folyton változó Burma című könyvének bemutatása (Yale University Press, 2015, 296 oldal)

Korai pályafutásom egyik legemlékezetesebb feladatára a '80-as évek közepén vállalkoztam, amikor is részt vettem egy (valószínűleg a legelső) burmai nyelvű szövegszerkesztő fejlesztésében. Közvetlen megbízónk az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériuma volt, de a cég egyik vezérigazgató-helyettesének burmai és kínai gyökereit kiaknázva az ottani kormánynyal is kapcsolatba léptünk. Rangunba utaztam.

Célkitűzéseim nem voltak nagyratörőek, mindössze az ottani billentyűzeteket szerettem volna tanulmányozni, aztán pedig gépírní rajtuk. Rövid látogatásom azonban eléggé szürreálisra sikeredett. A tudományért felelős miniszter különórát adott nekem a burmai írásrendszerből (amit egyébként már ismertem), mechanikus írógépeket láthattam az irodákban, a nyomdában

pedig egy ősrégi Mergenthaler szedőgéppel ismerkedhettem meg. Ez a masina zajosabb volt, mint egy gőzmozdony, betűket pedig már akkor sem gyártottak hozzá, így az írók kénytelenek voltak lemondani azon betűk használatáról, melyek a fizikai igénybevétel során elkoptak.

A helyiek viszont módfelett barátságosak voltak, a város maga pedig valami egyedülálló módon lenyűgöző. Richard Cockett, *Vér, álmok és arany*² című, Burma történelmét egy új szemszögből bemutató könyvében Rudyard Kiplinget idézve írja a Svedagon pagodáról: „*Aranyszín misztérium tűnt föl a látóhatáron – gyönyörű, tündökletes csoda, mely szikrázott a napfényben.*”

És ez pontosan így volt akkor is.

Többször is visszatértem aztán Burmába, míg nem az 1988-as felkelés és annak leverése már nem tették többé vonzó úti céllá az országot. Ugyan sok szempontból ez az év jelentette a nardírt az ország számára, a politikai diktatúrától eltekintve azonban mégis mit árul el egy országról az, ha csak 45-ös és 90-es címleteket nyomnak a bankjegyeiből? Talán épp ekkor történt az is, hogy Burma megkezdte lassú – Cockett szerint inkább számalomra, mint bámulatra méltó – kilábalását a teljes elszigeteltségből.

Cockett kristálytisza, olvasmányos, jól strukturált és időszerű könyvének témája Ázsia és egyben a világ egyik legtitokzatosabb, legösszetettebb múltú, jelenű és jövőjű országa. A második világháború előtt Burma (a mai Mianmar) a térség leggazdagabb országának számított, Rangun (az akkori főváros) pedig „*az 1927-ben chilei konzulként ott élő Pablo Neruda szavaival élve, az egyik legmodernebb és legizgalmasabb távol-keleti város volt, mely zenitjén tündöklött...*” De „*az új évezred első évtizedének végére... a szomszédos országok közül már csak Észak-Koreával tudott vetekedni, hasonlóan elvetemült államvezetését és tudatlanságban élő népét tekintve.*”

A *Vér, álmok és arany* ennek a tündöklésnek és bukásnak a meseje – és talán afféle útmutató is egy jobb jövő felé. A könyv első kétharmada történelmi és eszmei háttérrel biztosít a második szerkezeti egységhez, amely sokkal inkább a

---

² Pablo Neruda nevezte Rangun a „vér, álmok és arany városának”.

közelmúlt reformfolyamatait elemzi, melyek Cockett szerint egyértelmű hátra arcot jelentettek az előzményekhez képest.

Cockett – aki korábban a *The Economist* című brit gazdasági folyóirat délkelet-ázsiai lapigazgatója volt – tematikus elrendezés szerint építette fel a könyvet, ami időrendiség szempontjából némileg szerencsétlen. Emiatt lehetséges az, hogy az ország gazdasági és politikai történetét a „burmanizációról” szóló fejezet követi, aztán pedig a különféle kisebbségi népcsoportokról olvashatunk. E rendezőelv miatt folyamatosan összevissza ugrálunk az időben, sokszor ugyanazon a fejezeten belül is, ami eleinte zavarónak hat, de az olvasásban előrehaladva rájövünk, hogy briliáns – ha nem egyenesen az egyetlen – módja ez egy olyan szövevényes történet elbeszélésének, mely túlságosan sok szálon fut ahhoz, hogy egyszerű időrendi sorrendben íródhasson. A könyv olvasása során jó néhány kulcsfontosságú tényt tudhat meg az olvasó. Például, hogy Burmát csak a 19. század végére sikerült teljesen gyarmati sorba hajtani, és Burma utolsó királya, Thibav indiai száműzetésben halt meg 1916-ban. Ezekre az eseményekre tehát még a szó szoros értelmében emlékezett a burmai nép az első világháború után induló modern függetlenségi mozgalmak idején, és „*az ebből táplálkozó gyűlölet és keserűség örökségként hagyományozódott a későbbi generációkra, még negyven évvel azután is szélsőséges és ösztönös brit-elleneséget kiváltva az elsőgenerációs függetlenségi vezérekből.*”

Később, a második világháború alatt a burmaiak abban reménykedtek, hogy a japánok kiűzik az országból a gyarmatosítókat. Ezzel szemben számos kisebbségi népcsoport (pl. a kacsinok és a karenek) hűséges szövetségesül szegődött a britek mellé, amiért autonómiát és függetlenséget vártak cserébe. Nem nehéz tehát összerakni, hogyan lett a gyarmati rendszer következménye az az évtizedeken át tartó etnikai háború, amely a mai napig gyötri az országot. Még Ang Szán Szu Csí is nehezen tudta elválasztani egymástól a burmaiság eszményét és a nacionalizmust. Cockett ezzel kapcsolatban idézi egy politikai megfigyelő,

Rakhaing tartomány rohindzsa muszlimjainak helyzetéről írt sorait: „*Patthelyzetbe került. Ha kiáll a kisebbségi csoportok érdekei mellett, a kormány muszlim-pártinak bélyegzi és veszít népszerűségéből. Ha viszont bármi rosszat mer mondani a Rakhaing tartományban élőkről, rasszistának tartják majd. Ezért hát a jogállamiság eszményéhez kell ragaszkodnia.*”

Cockett a korábban gyarmati tisztviselőként tevékenykedő akadémikus, J. S. Furvinnal által bevezetett „plurális társadalom” fogalmát is körüljárja. A plurális kifejezés ez esetben nem azt a sokszínűséget jelenti, amit ma értenénk alatta. Cockett a következőképpen idéz Furvinnal gyarmati politikáról írott, 1948-as művéből: „*A plurális társadalomban a közösség különböző rétegekre oszlik, melyek egymás mellett, de egymástól elkülönülve élnek, ugyanazon politikai egységen belül. Még gazdasági téren is megfigyelhető egyfajta, faji határvonalak mentén meghatározható munkamegosztás. Az őslakosok, indiaiak, kínaiak és európaiak mind-mind más funkciót töltenek be...*”

Noha ez a fajta társadalmi struktúra a gyarmati rendszer folyamánya és rengeteg viaszály okozója, Cockett mégis meglátja benne a szépet is: „*A mai Rangun belvárosa, a világ többi részétől elszigetelt magányában, egészen figyelemre méltó és egyedülálló módon őrizte meg a különféle vallások közötti harmóniát. Az egyetlen hasonló példát talán New Yorkból vehetjük, ahol a kultúrák és vallások zavarba ejtő sokfélesége a tolerancia és kölcsönös megbecsülés békés légkörében él együtt egymással.*”

Ugyan sokféle probléma okozója a gyarmati rendszer, a világ bizonyos pontjain mégis olyan kozmopolita társadalmak létrehozója lett, amelyek semmilyen más módon nem alakulhattak volna ki. Hong Kong erre a legjobb példa.

És hogyan vélekedünk a széltében-hosszában hangoztatott, új burmai politikai nyitásról és reformokról? Cockett sem tud erre határozott választ adni, mert „*ugyan egyértelműen javult a helyzet Burmában a 2011-ben megválasztott Thein Sein hatalomra jutása óta, a legfontosabb kérdésekben nem sok változás*

történt... úgy tűnik, még hátra van, hogy az ország szembenézzen saját, szövevényes és keserű ellentmondásokkal teli múltjával...”

Ehhez pedig egyetlen dologra van szükség Cockett szerint: vakmerően bátor politikai döntésekre.

(The Asian Review of Books)

Joshua Hammer

Forradalom Burmában

Delphine Schrank: A ranguni rebellis: Lázadás és felszabadulás Burmában című könyvének bemutatása (Nation Books, 2015, 312 oldal)

2010 végén Mianmarba – korábbi nevén Burmába – utaztam. Az 52 millió lakosú ország Kínával, Bangladesssel, Laoszal és Thaifölddel szomszédos, és energiahordozókban bővelkedik, noha ebből fakadó lehetőségeit a történelem során sohasem volt alkalma kihasználni, mivel hosszú évtizedek óta önkényuralmi elnyomás alatt szenved. 1962-ben az akkori polgári kormánytól ragadta magához a hatalmat az a katonai junta, amely aztán rövid idő alatt kiürítette az államkincstárat, tönkretette a gazdaságot, szakadárók ezreit kényszerítette meg és zárta börtönbe, olyan szigorú cenzúrát vezetett be, amely nemzetközi szinten párját ritkította, és mindezekkel együtt teljesen elszigetelte az országot a nyugati világtól.

1988 augusztusában aztán tömegek kezdtek el tüntetni Rangunban a demokráciáért. A diktatúra akkori vezére, Ne Win válaszul a hadsereggel lövetett a tömegre. A forróságokban közel hatezer ember halt meg. Ang Szán Szu Csí ekkoriban tünt fel a politikai színen. Apját, Ang Szánt, a függetlenségért harcolók vezéralakját 1947-ben Rangunban gyilkolták meg. Ő maga a Nemzeti Liga a Demokráciáért (NLD) nevű párt alapító tagja. Miután a párt 1990-ben váratlan győzelmet aratott a totalitárius rezsim által szervezett választásokon, a vezetés érvénytelenítette az eredményt és a politikusnőt házi őrizet alá he-

lyezték. Szu Csí az elkövetkezendő huszonegy évből tizenötöt fogságban töltött. Pártját ugyan nem oszlatta fel a junta, de megtiltották, hogy az bármiféle politikai tevékenységet folytasson, tüntetéseket nem szervezhetnek, és semmilyen nyilvános fórumon nem bírálhatták a rendszert.

Mianmarba érkezésemkor mégis könnyen észrevehetőek voltak a rendszerellenes szervezkedés jelei. Ranguni ellenállók egy titkos kis csoportja csempészte be a mindennapi életbe diktatúraellenes üzeneteit, különféle graffitiakciókat, rapszövegeket és kiállított festmények eldugott részleteit használva ehhez médiumként. A legtöbb okot pedig az adta a változásban való reménykedésre, hogy Ang Szán Szu Csít hét év folyamatos házi őrizet után 2010 novemberében végre szabadon engedték. Ez a lépés csak egy volt azok közül az engedmények közül, amelyeket a katonai vezetés az ENSZ és a nyugati országok kormányainak kegyeit keresve, az 1988-as felkelés után Burma ellen bevezetett szankciók eltörlése érdekében tett.

Találkozásunkkor a politikusszonyt – akit odaadó hívei „Lady”, azaz „méltóságos asszony” néven emlegetnek – elszántnak és bizakodónak láttam, ahogyan ideiglenes irodájában, a ranguni belvárosban, a Svedagon pagoda ármékában beszélgettünk. Miközben a katonai vezetés egész csapatnyi civil ruhás biztonsági embere figyelte biztonsági kamerákon át az utca túloldalán lévő kávézóból, hogy kik látogatják Szu Csí asszony főhadiszállását, ő teljes nyugodtsággal azt mondta nekem, hogy „a kormány úgysem tudja megállítani az információáramlást”. Elmondása szerint úton-útfélen internet-kávézóba és műholdvevő antennákba botlott az ember, és bár illegálisak voltak, a kormány szemet hunyt fölöttük. „Valószínűleg én vagyok az egyetlen ebben az országban, akinek pont azért nincs műholdvevője, mert azt a törvény tiltja” – mondta nevetve. Véleménye szerint a katonai rezsim számára már egyre nehezebb volt tudatlanságban tartani a népet, de legfőképp a fiatalokat. „Az elmúlt hét évben számos folyóirat és magazin bukkant fel, melyek politikai, gazdasági, történelmi témákról is cikkeznek és a függetlenségért folyó harcra sem hallgatnak. Az öncenzúra pedig egyre elenyészőbb.”